

ES - SEMÎ' ve EL - BASÎR

Yüce Mevlâ'nın isimlerinden olan Semi, işiten; Basîr, gören demektir.

Kur'an-ı Azîmüşşan'da Allah (c.c), gördüğünü ve duyduğunu defalarca haber veriyor. Semî' ve Basîr olduğunu ilan ediyor ki, adeta "Ey kulum! Dikkatli ol, Ben seni ve yaptıklarını görüyorum ve yine dikkat et sesini duyuyorum" diyerek sürekli uyarıyor.

Cümle varlıklar, esmâ-i ilâhiyenin yansımalarıdır ve fani varlıklardır. Cenab-ı Hakk'ın hikmetine binaen bu iki isminin tecelli etmediği varlıklar hariç, yarattığı canlı varlıklara bu iki ismi ile de tecelli etmiş, onları da gören ve işiten varlıklar kılmıştır.

Biz insanlar olarak konumuz olan Semî' ve Basîr isimleri karşısındaki sorumluluklarımızı müzakere edelim:

"İnsan, Allah'ın isimleri adına mazhar olduğu şeylerden istifadesi nisbetinde Allah'a yaklaşır" kaidelerinin sırrı -Allah'ı âlem bu kaide cümle esmâ-ül hüsnâ için geçerli olmakla beraber- Semî' ve Basîr isimleri için de geçerlidir. Bin bir isminin cilvelerinden ibaret bir gül goncası gibi kâinatı insana takdim eden Yüce Allah, her şeyi insan için yaratmış, insanı da esmâ-i ilâhiyesine ma'kes olabilecek istidatta yaratmıştır. Bunların inkişafını da insana verdiği cüz'î iradeye bağlamıştır. İnsan, bu cüz'î iradesini hakka, doğruya yönlendirmesi nisbetinde adeta Mevlâ'nın küllî iradesinin kapısının tokmağına dokunmuşçasına kudret, ilim gibi pek çok esma-i ilahiyenin tecellileri ile Mevlâsı kuluna inayeti, tevfikini yar edecektir.

Evet, esmâ-i ilâhiyenin nokta-i mihrakiyesi olan insan, o isimlerden istifadesi nisbetinde Allah (c.c)'a yaklaşmış olur.

Bazı istisnaları hariç bütün canlılar Semî' ve Basîr isminin tecellisinden hisselerini almışlar demiştik. İnsanlar, melekler, cinler, şeytanlar, hayvanlar. Her mevzuda olduğu gibi bu mevzuda da biz insanlar olarak -sadece insan olmakla kalmayıp, İslâm'la da şereflenmiş olan müminler olarak- acaba Yüce Mevlâ'nın bu muazzam nimet-i ilâhiyesi Semî' ve Basîr isimlerinin tecellilerine mazhariyetin haklarını nasıl koruyacağımızı ve bu muazzam nimet-i ilâhiyeyi nasıl değerlendireceğimizi hiç düşündük mü?

İnsanın var oluş gayesi malum. Görme ve işitme duyuları, sırf nefse dair kullanılır ve yalnız dünya hayatımız namına onlardan yararlanılırsa, diğer mahlûklardan bir farkımız kalır mı?

Bir nimet ki peşinen verilmiş, o nimetle ne kadar Rabbine yaklaşıyorsan veya o nimet seni ne nisbette Rabbine yaklaştırırsa o nisbette istifade ettin demektir. Basiretli olduğun, kâinat kitabını okuduğun, basiretle, ibretle müşahede ettiğin ve değerlendirdiğin nisbette Basîr ismine yaklaşmış olursun. Değerli olan seni ebedî âlemde ölümsüz basara (görmeye) kavuşturan, buna sebebiyet veren basiretle bakan gözdür. Değilse, sırf dünya ve dünyasına ait şeyleri görmek, esas görülmesi gerekeni görmemek, meselâ cismi görüp, o cismi yaşatan ruhu hesaba katmamak, görmezden gelmek, maddede kalıp mânâyı görememek ki böyle bir görüş, sahibine bu faniler âleminden, bakiler yurduna geçtiği zaman hiçbir fayda sağlamaz. Böyle bir gözün orada âmâ (kör) olacağını Kur'an-ı Kerîm'de Yüce Yaratıcı haber veriyor:

"Kim de beni anmaktan yüz çevirirse şüphesiz onun sıkıntılı bir hayatı olacak ve biz onu kıyamet günü kör olarak haşredeceğiz.

O: "Rabbim! Beni niçin kör olarak haşrettin? Oysa ben, hakikaten görür idim!" der.

(Allah) buyurur ki: "İşte böyle. Çünkü sana ayetlerimiz geldi, ama sen onları unuttun. Bugün de aynı şekilde sen unutuluyorsun."¹

Ayette geçen: "Kıyamet günü biz onu âmâ olarak haşredeceğiz" denilenler kimlerdir?

"Kim benim zikrimden yüz çevirirse" yani Allah buyuruyor ki: "Ben iki kitap gönderdim. Birisi Kur'an, diğeri de kâinat kitabı. Sen bu gören gözlerinle bu kitapları görmedin, görmezden geldin, yüz çevirdin, görür gözlerini kör hükmünde eyledin. Ben de bugün seni, işte böyle yaparım. İnayetimden mahrum eder, kör olarak haşrederim."

Haşirde âmâ olarak dirilen kişinin: "Beni niçin kör olarak haşrettin? Ben görür idim." Feryatlarına karşılık Yüce Mevlâ yukarıdaki beyanlarla karşılık vereceğini haber veriyor.

¹ Taha:124-126

Başka bir ayette ise: "Onlar sağırlar, dilsizler ve körlerdir. Bu sebeple onlar geri dönemezler."² buyruluyor.

Allah'ın bahsettiği hakkı duyma, hakkı görme ve hakkı söyleme istidatlarını köreltmış böylece bedbahtlardan olmuşlardır.

"(Hidayet çağrısına kulak vermeyen) kâfirlerin durumu, sadece çobanın bağırap çağırmasını işiten hayvanların durumuna benzer. Çünkü onlar sağırlar, dilsizler ve körlerdir. Bu sebeple düşünmezler."³

Ayette bahsedilen kimseler aslında, zahiren sağır, kör olmadıkları halde hakka, hakikate karşı ilgisiz, görgüsüzlerin durumlarını "Onlar hakkı görmez, hakkı duymaz sağırlar, körlər" diyerek mânâyı görmeyen, duymayan veya görmeye, duymaya tenezzül etmeyen sırf madde planında sıkışıp kalan ve böylece mânâyâ açık görme, duyma istidatlarını körletenlerin aslı vatan olan ebediyet yurdunda kör ve sağır olacaklarını görüldüğü gibi ayetler açık ve seçik haber veriyor.

Yüce Yaratıcı bir başka ayette de mealen şöyle nida ediyor:

"Yoksa sen, onların çoğunun gerçekten (söz) dinleyeceğini yahut düşüneneğini mi sanıyorsun? Hayır, onlar hayvanlar gibidir, hatta onlar yolca daha da sapıktırlar."⁴

Hak kelama kulak vermeyen o işiten kulağı haktan gelen mesajlara karşı kapayan, duyan kulağını adeta sağır hükmünde hak ve hakikatten gelen sese tıkayan bedbahtları Yüce Mevlâ behaim (hayvanlar, davarlar) gibi belki daha da beter diyerek durumlarını beyan ediyor. Hakkı duyma, duyup değerlendirme istidadını bahşeden Mevlâ, bu istidatları yerinde kullanmayı hakını gözetmeyenlere akıbetlerinin tehlikelerini defaatle ilan edip uyarıyor. İşte bunlardan birkaçı:

"Elbette sen ölümlere işittiremezsin, arkalarını dönüp giderlerken sağırlara da daveti duyuramazsın.

Sen körleri sapıklıktan çevirip doğru yola getiremezsin. Ancak ayetlerimize inanıp da teslim olanlara duyurabilirsin."⁵

"Allah onların kalplerini ve kulaklarını mühürlemiştir. Onların gözlerine de bir çeşit perde gerilmiştir ve onlar için (dünya ve ahirette) büyük bir azap vardır."⁶

Şöylece özetleyelim: İnsanın bir madde bir de mânâyâ bakan iki özelliğe sahip bir varlık olduğu malumdur. Cisimle ruhun birleşmesi ile dünyaya gelmiş olan bu varlığın bir cisme ait, bir de ruhuna ait sorumlulukları ve vazifeleri olduğu da bir gerçektir.

Bu varlığı yaratan Yüce Hâlik, cisminin ve ruhunun ihtiyaçlarını da yaratmış ve bu ihtiyaçlarının temini için pek çok nimetler de bahşetmiştir ki, bu kanallarla da iradesini geliştiresin, isabetli kararlar verip bunları uygulasin. Yani nefsinin ve cisminin haklarını gözetip ihtiyaçlarını temin etmeye gayret ederken ruhunun gıdasını, esas gaye olan Rabbini bilme, bilip itaat etme, bunca nimetleri karşısında nankör olmayıp şükredici olma, üzerine düşen kulluk vazifesini bihakkın (hakkıyla) edaya gayret etme gibi.

Bütün bunlar maneviyata çık duyuş, maneviyata açık görüş, sezis sayesinde inşaallah zukur edecektir. Aslında insan eşref-i mahlûktur (en şerefli mahlûk). Şereflidir; şerefli şeylerin peşine düşer. İstidatlarını, içindeki sevgi hislerini, sahibini bulup O'na tevdi eder (döndürür). Rabbini sever, Rabbinin sevdiklerini, Rabbi seviyor diye sever, bütün azalarının ve konumuz olan görüp duyma nimetlerinin şükrünü edaya çalışır, onları manevî kirlerden korumaya çalışırken hakkı görmeye, hakkı duymaya kanalize eder. Böylece şeref üstüne şeref, değer üstüne değer kazanır. Hakk Teâlâ böyle kullarını Kuran'da şöyle tanıtır:

"Kendilerine Rablerinin ayetleri hatırlatıldığında ise, onlara karşı sağır ve kör davranmazlar."⁷

Bütün esmâ-i ilâhiyede olduğu gibi bu iki isimde de manaya ait görme ve duyma kabiliyetlerinin inkişaf ettirilmesi nisbetinde orada istifade edilecektir.

² Bakara:18

³ Bakara:171

⁴ Furkan:44

⁵ Neml:80-81

⁶ Bakara:7

⁷ Furkan:73

Denilebilir ki, kesrette vahdeti bulup o vahdete gönül verdiğin, uygulandığın, görüp, ibret alıp, hislenip muazzam sanat-ı ilâhiye karşısında kendinden geçtiğin ve azamet-i ilâhiye karşısında hiçliğini idrak edip Rabb'in rububiyeti karşısında ubudiyet suuruna erdiğin nisbette aslî vatanında bu isimlerden istifade edeceksin.

Bir Hakk dostu Efendimiz'in (s.a.v) mevzu ile alakalı haberlerinin beyanından istifadeyle Allah'ın (c.c) vasfını şöyle beyan eder:

"O'nun bir şeyi görmesi, diğer şeyleri görmesine mani olmaz. Bir şeyi duyması, başka bir şeyi duymasına mani olmaz" dedikten sonra:

"Burada esmâ-i ilâhiyyeden istifade nisbetinde orada bin bir şeyi birden göreceksin. Bin bir şeyi birden duyacaksın. Bin kelamı birden edeceksin. Bin hakikati kalbin biden alacak, bin zevki birden duyacaksın. O sınırsız âlemde her şey sınırsızdır, fakat bundan istifaden senin kendi kabiliyetlerini inkişaf ettirmen nisbetinde orada istifade edeceksin."

Yine bir Hakk dostundan dinleyelim:

"İnsan eşyada cilve endaz olan isimlerini görme, isimden müsemmaya (isimlendirilen) sıçrama, hatta sıfatları dahi Zat-ı Bârî'yle kendisi arasında perde sayma aşkı, heyecanı içinde yaşadığı nisbette esmâ-i ilâhiyyede mesafe kat edecek, orada Cenab-ı Hak'ın isimlerinden istifade edecektir."

Evet, sanattan sanatkâra geçebilme, nakışta nakkaşı seyretme, maddede manayı sezme ufkuna Rabbimiz hepimizi ulaştırır.

Rabbimiz Kur'an-ı Keîm'de kullarını hakikati görmeye davet ediyor. İkazları görerek ulviyete yükselineceğini vurguluyor. Kullarını tefekküre, temaşaya, basiretli olmaya davet edip duyma ve görme sıfatının bize çok şeyler kazandıracak muazzam bir nimet-i ilâhiye olduğunu hatırlatırken yine bu iki nimet sû-i istimal edilir, hak ve hakikati duymadan, bu nimetleri sana bahşedeni hesaba katmadan fani âleme hasredilirse mesuliyetinin de çok şedid olacağını haberini veriyor. Bazı ayetlerde nimetleri sayıyor ve "bunların nasıl yaratıldığını düşünmez misiniz?" diye soruyor. Yine "görmüyor musunuz şu deve nasıl yaratılmış"⁸ diye soruyor. Görüp ibret almaz mısınız, şu gözleriniz, elleriniz nasıl da yerli yerince, görmez misiniz şu kâinatta her şeyi sizin için istifadenize sunduk, görmez misiniz yerden su çıkardık, gökten su indirdik, bunca bağlar, bahçeler halkettik sizin için, görüp, ibret alıp şükretmez misiniz? diye soruyor Mevlâ.

Evet, bunlar ayetlerden bazı kelimeler. Kuran'da bu mevzu ile ilgili pek çok ayet mevcuttur. Velhasıl insana yararı olan göz; hakkı gören, yani maddede manayı müşahede eden göz ve hakka kulak veren, hakka dilbeste olan kelâmı işiten kulaktır.

Yine ayette:

"Allah'ın rahmetinin eserlerine bir bak: Arzı, ölümünün ardından nasıl diriltiyor! Şüphesiz O, ölüleri de mutlaka diriltecektir. O, her şeye kadirdir."⁹

"De ki: Yeryüzünde gezip dolaşın da Allah ilk baştan nasıl yaratmış bir bakın. İşte Allah bundan sonra (aynı şekilde) ahiret hayatını da yaratacaktır. Gerçekten Allah her şeye kadirdir."¹⁰

"Artık kim zerre ağırlığına hayır yapmışsa onu görür. Ve kim zerre ağırlığına şer yapmışsa onu görür."¹¹

İnsana amelleri gösterilir, insan yaptığını görür. İnsana bu imana ve inanca sahip olduktan sonra, "istediğini yap" denilebilir. Zira vakıa ve realite yapılan her şeyin aynen karşılık göreceğini kat'î ifade etmektedir. Bu anlayışta bir insan alnını ak, yüzünü pak edecek ve ötede onu mahcup edip yere batırmayacak işler yapma lüzumunu duyacaktır.

İnsanın dünyada yaptığı her halis, salih amelin bir mükâfatı vardır. Allah'ı bilmenin yani marifetullah ehli olmanın da bir mükâfatı vardır.

Allah'ı bilmenin mükâfatı da Zat-ı Bârî'yi müşahede etmektir. Allah'ı bilmenin ana yolu da bu iki muazzam isim ve sıfattan kaynaklanıyor veya bu iki ismin bu mevzuda rolü büyüktür denilebilir.

⁸ Gaşiye:17

⁹ Rum:50

¹⁰ Ankebut:20

¹¹ Zilzal:7-8

Genelde ceza da mükâfat ta kendi cinsindedir. İnsanı diğer mahlûkattan ayıran hakkı duyup hakkı görmesi olacaktır. Nasıl ki, bu dünyada her şey fanidir, aynen bunun gibi bu dünyaya ait duyular ve görüşler de fanidir. Ebediyete kapalı kulak ve göz orada da kör ve sağır olacaksa Allah'ı bilmenin de karşılığının Zat-ı Bârî'yi, Rabb'ül Âlemin'î müşahede olduğunu Efendimiz'in nurlu beyanlarından öğreniyoruz. Bir hadis-i kudsîde Cenab-ı Hak "Salih kullarıma gözün görmediği, kulakların işitmediği ve beşerin kalbine dahi gelmeyen şeyler hazırladım" ¹² buyurmuştur.

Gözün görmediği, kulağın işitmediği derin işler yapan, gönül gözü basiretle kâinatı ve olayları değerlendiren, kulak ve göz kanalı ile içinde derinleştikçe derinleşen huşyar (akıllı) kalplere, Cenab-ı Hak bir takım sürprizlerle karşılaşacağını müjdesini veriyor. Salih amellerin mükâfatı cennetlerde istirahat etmek ve nimetler içinde perverde olmaktır.

Dünyanın gayri meşru lezzetlerine karşı alakasız kalmanın mükâfatı cennetlerdeki meşru nimetlerden bol bol istifade etmektir.

Af ve müsamahalı olduğu takdirde affa mazhar olacaktır.

Allah'ın dinine hizmeti gaye edindiği ve o yüce dinin şerefini koruyup bu yolda çektiği sıkıntılar nisbetinde ukbâda şerefi artacaktır.

Rabbimizden dileriz; bütün insanlara ve biz ümmet-i Muhammed'e basiretle görmemizi ve hakka kulak verip hayatı ve hadiseleri en güzel şekilde değerlendirmemizi lûtfetsin. Âmin.

¹² Buharî, Müslim, Tirmizî